

**Referat fra andet møde i Vandløbsforums arbejdsgruppe 3 om
vurdering af virkemidler, herunder alternative virkemidler, til
forbedring af de fysiske forhold i vandløb d. 25. oktober 2013**

Eksterne deltagere:

Lisbeth Jess Plesner, Dansk Akvakultur
Winnie Heltborg Brøndum, Videncentret for Landbrug
Sten Wegge Lauresen, Videncentret for Landbrug
Erik Jørgensen, Landbrug & Fødevarer
Jan Hjeds, Bæredygtigt Landbrug
Peter Rosendal, Bæredygtigt Landbrug
Torben Bang, Danske Vandløb
Søren Hansen, Danske Vandløb
Jan Pedersen, Danmarks Naturfredningsforening
Hans-Martin Olsen, Danmarks Sportsfiskerforbund
Kaare Manniche Ebert, Danmarks Sportsfiskerforbund
Jens Pedersen, KTC
Søren Madsen, KL
Bjarne Persson, Brancheforeningen Dansk Miljøteknologi
Lene Jensen Scheel-Bech, NaturErhvervstyrelsen
Esben Kristensen, DCE
Peter Kaarup, Naturstyrelsen
Marie Brammer Nejrup, Naturstyrelsen
Thorsten Møller Olesen, Naturstyrelsen
Katrine Fabricius, Naturstyrelsen

Dagsorden, jf. mødeindkaldelse af 8. oktober 2013:

1. Godkendelse af dagsorden
2. Godkendelse af referat af 1. møde i gruppen d. 25. juni 2013
3. Oplæg ved Esben Kristensen, DCE, om vurdering af alternative virkemidlers effekt på god økologisk tilstand.
4. Status for arbejdet, herunder tidsplan for udarbejdelse af skriftlig afrapportering og den videre proces
5. Evt.

~oOo~

Ad dagsordenspunkt 1)

Naturstyrelsen ved kontorchef Peter Kaarup (PK) bød velkommen.

Det blev fremhævet, at arbejdet i gruppe 3 også vil blive indspillet i gruppe 4, der skal udarbejde eksempelsamling i forhold til synergi mellem virkemidler i vandplaner og klimatilpasning.

Dagsordenen blev herefter godkendt uden bemærkninger.

Ad dagsordenspunkt 2)

Bæredygtigt Landbrug støttet af Danske Vandløb påpegede, at de på sidste møde havde sagt, at ændret vedligeholdelse og restaurering er vandstandshævende virkemidler, som er uegnede mange steder, og at de gerne vil have, at det bliver ført til referat. Endvidere blev der fremsat ønske om, at møder i arbejdsgruppen holdes ude i landet. Naturstyrelsen tilkendegav åbenhed overfor dette forslag.

KL havde bemærkninger til andet sidste afsnit side 2 mhp. præcisering af udsagnet. Afsnittet erstattes af følgende tekst: ”*KL nævnte den positive effekt, som nyetablering af pumpelag som afværgeforanstaltning kunne have i forbindelse med vandløbsrestaurering mhp. at undgå store oversvømmelser. Man fremhævede, at vandspejlet burde hæves, og at dræn burde fjernes.*”

Referatet blev herefter godkendt.

Ad dagsordenspunkt 3)

./.
Esben Kristensen fra DCE gennemgik de 18 virkemidler, som arbejdsgruppen har spillet ind med. DCE oplyste, at virkemidlerne også er vurderet af DTU aqua i forhold til fisk, og at Orbicon har lavet en generel vurdering af virkemidlerne.

Bæredygtigt Landbrug fremførte, at det var nødvendigt med en vurdering af virkemidlernes effekt på afvanding, og om der var garanti for, at virkemidlerne virker. Bæredygtigt Landbrug forudsatte, at synergieffekter blev beskrevet.

DCE kunne dertil oplyse, at denne del af projektet alene vedrørte effekten i forhold til de tre kvalitetselementer. I forhold til virkemidlernes virkning er der ingen garanti for, at virkemidlerne virker alle steder.

Videnscentret for Landbrug spurgte ind til om det sidste kvalitetselement – bentiske alger, hvortil DCE svarede, at det element ikke er inddraget, da det primært handler om næringsstoffer og ikke fysik.

Af generelle bemærkninger nævnte Bæredygtigt Landbrug, at man ikke mente, at omkostningseffektiviteten kunne beskrives på baggrund af de data, der blev indhentet hos kommunerne.

De enkelte virkemidler blev herefter drøftet.

Ændret vedligeholdelse:

DCE forklarede, at en ekstensivering af vedligeholdelsen i vandløb er positiv for målopfyldelsen på alle tre måleparametre.

Brancheforeningen Dansk Miljøteknologi foreslog, at ændret vandløbsvedligeholdelse omdøbes til ændret grødeskæringspraksis. Der var enighed i gruppen om, at det gav mening at ændre navnet. Det blev samtidig besluttet at indføre et 19. virkemiddel om opgravning, idet Danmarks Naturfredningsforening dog pointerede, at man var imod opgravning forstået som uddybning som virkemiddel.

Videnscentret for Landbrug fremførte, at mange af vandløbene er så påvirkede af menneskelige indgreb, at disse vandløb ikke vil kunne opnå en varieret grødesammensætning, hvis man blot ophører med grødeskæring. DCE var enig i at det afhænger af plantesamfundet, men påpegede samtidig at det afhænger af en konkret vurdering. Landbrug & Fødevarer påpegede, at der foreligger fin rapport fra Orbicon/Bjarne Moeslund om, hvordan man ændrer vandløbsvedligeholdelse hensigtsmæssigt.

Danske Vandløb spurgte ind til om DCE i deres vurdering af virkemidler også har taget højde for, at oversvømmelse af marker kan medføre udvaskning af næringsstoffer. Hertil svarede DCE, at arbejdsgruppens arbejde handler om de fysiske forhold.

Det blev besluttet, at virkemidlet ændrer navn til ”ændret grødeskæringspraksis”. I den forbindelse var der også behov for at vurdere effekterne af stop for oprensning/oprensning som (nyt) virkemiddel.

Genslyngning (udenfor og indenfor korridor):

DCE kunne fortælle, at virkemidlet var relativt godt undersøgt både i Danmark og i udlandet.

Bæredygtigt Landbrug spurgte, om der ikke var negative konsekvenser forbundet med genslyngning. Mindskede man eksempelvis ikke faldet? KL nævnte, at faldet naturligt blev mindre, når man slyngede et vandløb, ligesom Videncentret for Landbrug pointerede, at det gennemsnitlige fald ville blive mindre ved genslyngning af et vandløb.

Danmarks Sportsfiskerforbund og Danmarks Naturfredningsforening understregede, at slyngning af vandløb var godt, idet det sikrede habitatsdifferentiering. KTC pointerede desuden, at vandløb med ringe fald stadig godt kunne have høj naturværdi.

Det blev besluttet, at DCE skulle undersøge synergier af positive og negative effekter.

Ligeledes blev besluttet, at DCE skulle undersøge, hvilke miljøeffekter genslyngning indenfor en korridor kunne have, herunder om ikke der for kvalitetselementet fisk kunne være en positiv effekt, når dette var tilfældet for genslyngning udenfor en korridor. DCE ville drøfte spørgsmålet med DTU aqua, idet det blev fremhævet af KL, at virkemidlet ville være anvendeligt på flade arealer.

Åbning af rørlagte vandløb:

DCE forklarede, at vandløb, der løber under jorden har meget lav økologisk kvalitet. Vandløbene kan åbnes med eller uden efterfølgende genslyngning.

Danmarks Naturfredningsforening støttet af KL understregede, at det var vigtigt ved åbning af rørlagte vandløb, at man gik hele vejen og gennemførte projekterne korrekt. KTC understregede, at man godt kunne skabe fine varierede forhold uden at genslynge, og understregede endvidere, at der ikke altid var mulighed for at genslynge ved åbning af en rørlagt strækning.. DCE var enig heri. Danmarks Naturfredningsforening og KL fandt på den baggrund, at det burde indføres, at virkemidlet skal kombineres med andre tiltag.

Det blev besluttet, at DCE skulle vurdere, om virkemidlet kan være brugbart, hvis det kombineres med andre virkemidler/tiltag end genslyngning. I den forbindelse burde et alternativ til genslyngning overvejes for de tilfælde, hvor genslyngning ikke er mulig.

Fjernelse af spærringer:

DCE forklarede, at der findes veldokumenterede effekter for fisk, mens effekten var lidt mindre – men stadig positiv – for planter og smådyr.

Hævning af vandløbsbund:

DCE forklarede, at der var mulige positive effekter ved hævning af vandløbsbunden, men at effekterne ikke var dokumenterede.

Danmarks Naturfredningsforening understregede, at der er snævre grænser for, hvor meget man bør hæve bunden.

KL understregede, at det var et dyrt virkemiddel. Genslyngning var et billigere alternativ.

Danmarks Sportsfiskerforbund udfordrede DCE's konklusion, da hævning godt kunne skabe mere fald. Der blev nævnt et muligt eksempel fra Vejle (Ommeå). På den baggrund blev besluttet, at DCE skulle tage kontakt til Vejle Kommune med henblik på at nuancere bedømmelsen.

Udlæg af sten og grus:

DCE forklarede, at udlægning af forskellige materiale kunne øge den fysiske habitatsheterogenitet, hvorfor virkemidlet blev vurderet at have en positiv effekt på miljøtilstanden. Det var dog selvfølgelig vigtigt, at man tog udgangspunkt i naturgrundlaget ved udlægningen.

KL pointerede, at det kunne give øget sandtransport at udlægge materiale i vandløb med dybt profil. DCE pointerede, at der var tale om en generel vurdering. Videncentret for Landbrug støttet af Bæredygtigt Landbrug mente som opfølgning på KL's pointe, at vurderingen af virkemidlet burde være mere nuanceret. Naturstyrelsen pointerede, at hvis der var typer af vandløb, som et virkemiddel ikke virkede i, skulle det fremgå af DCE's rapport.

Danske Vandløb spurgte, om man kunne nøjes med at udlægge grus kun i den ene side af vandløbet, hvilket DCE bekræftede.

Danmarks Naturfredningsforening fremførte, at man burde skelne mellem substratforbedring og for lidt variation.

Danmarks Sportsfiskerforbund pointerede vigtigheden af skabelse af gydebanks.

Kunstige ådale:

DCE understregede, at vurderingen forudsatte, at vandløbet genslynges. Med forbehold for effekten på planter vurderes umiddelbart virkemidlet at have samme positive effekt som genslyngning. Dette dog under forudsætning af, at drænvand ikke blev lukket direkte ud på brinken. Afvandingsinteressenterne pointerede i den forbindelse, at dette ikke var tilfældet. Danske Vandløb understregede, at Bent Lauge Madsen havde anerkendt virkemidlets positive miljøeffekter.

KTC mente, kunstige ådale kunne have en negativ betydning for planter. Danmarks Naturfredningsforening pointerede i den forbindelse, at kunstige ådale alene burde være et virkemiddel, hvor pladsen var trang (eksempelvis i byerne), eller hvor der ikke var beskyttet natur langs vandløb.

Set fra et holistisk synspunkt kunne Danmarks Sportsfiskerforbund ikke se det positive i at manipulere med landskabet. I den forbindelse pointerede Danske Vandløb, at udlægning af materiale også var kunstige elementer i landskabet. Desuden gav kunstige ådale mindre udvaskning af næringsstoffer. Danmarks Sportsfiskerforbund vurderede, at det var miniådale, der havde den effekt.

Det blev besluttet, at DCE skulle revurdere virkemidlets miljøeffekt i lyset af, at det blev anfægtet, at drænvand ville blive afledt direkte til brinken. Forudsætningen for vurderingen var, at der ikke blev tilført mere drænvand end ellers, og at der var tale om genslyngning.

Træplantning:

DCE forklarede, at der var veldokumenterede positive effekter for fisk, planter og smådyr ved plantning af træer (hjemmehørende arter) langs vandløbet.

KL spurgte, om ikke træerne ville skygge vandløbsplanterne væk, hvortil DCE responderede, at det var en forudsætning ikke at plante for tæt. Bæredygtigt Landbrug pointerede i den forbindelse, at plantning af for store træer kunne betyde, at planterne på brinkerne dør og ophober sig i vandet, hvorved der kommer en risiko for udskridning af brinken. Danmarks Naturfredningsforening nævnte, at dødt ved i og ved vandløbet udgjorde en positiv diversitetsfaktor.

KL nævnte, at der også skal sten og ved i vandløbet for at få en positiv effekt af virkemidlet.

Danske Vandløb spurgte, om der var tale om beplantning af brink eller bræmmer, for var der tale om beplantning af brinken, ville det indsnævre profilen.

Det blev på den baggrund besluttet, at DCE skulle beskrive virkemidlet yderligere, herunder at det er en forudsætning for virkemidlet, at der tilføres dødt ved til vandløbet.

Strømrendetilpasning:

DCE vurderede, at virkemidlet som helhed ikke kunne bidrage til at skabe en forbedret økologisk tilstand, da det ikke harmonerede med et af de generelle nødvendige tiltag i vandløb, nemlig at komme op i terræn. Dette anfægtede Landbrug & Fødevarer, ligesom Danske Vandløb pointerede, at det måtte give en forbedret miljøeffekt, at vandplanter nu måtte være i vandløbet, hvor de før ikke måtte. DCE svarede, at den brednære zone ville være uden større vandstrømning og ville derfor sedimentere. Dette ville bevæge sig ind i vandløbet og afkræve meget vedligeholdelse.

Videncentret for Landbrug pointerede, at man fra afvandingsinteressenternes side var interesserede i tiltag, der både sikrede afvanding og forbedrede/opretholdt den økologiske tilstand. Denne metode var bedre til at sikre dette end overvedligeholdelse. Bæredygtigt Landbrug og Landbrug & Fødevarer støttede dette argument.

KTC og KL anfægtede, at tiltaget ville give forbedringer af miljøtilstanden. Ligeledes pointerede Danmarks Naturfredningsforening med henvisning til Tuse Å, at strømhastigheden er vigtigt i et vandløb. Når det gøres bredere, falder denne, hvormed vandløbet sumper til.

Landbrug & Fødevarer foreslog selektiv grødeskæring i siderne. Det blev på den baggrund besluttet, at DCE skulle vurdere virkemidlet igen blandt andet set i lyset af selektiv grødeskæring i siderne. Endvidere blev DCE bedt om at uddybe beskrivelse og forudsætninger noget mere.

Uddybning med efterfølgende restaureringsindsats

DCE forklarede, at der ikke var dokumenterede effekter for virkemidlets effekt, men at det som helhed vurderes ikke at harmonere med et af de generelle nødvendige tiltag i vandløb, nemlig at komme op i terræn. Hvis der efter uddybningen blev etableret varierede forhold kunne der dog komme mulige positive effekter for fisk og invertebrater.

Danmarks Naturfredningsforening nævnte, at forudsætningen for tiltaget var, at der ikke var negative effekter ved udgravning, hvilket kunne være problematisk, eksempelvis generel sænkning af vandstand i omkringliggende enge og moser, herunder også udvaskning af okker i humusjorde.

Det blev besluttet, at DCE i sin afrapportering nærmere skulle beskrive, at vandstandshøjden skulle være den samme, efter tiltaget blev gennemført.

Profilbearbejdning:

DCE forklarede, at der ikke var nogen dokumenteret effekt, men hvis lodrette brinker erstattes af mere flade brinker med mulighed for etablering af overgangszone, blev virkemidlet vurderet positivt for planter.

På forslag fra Bæredygtigt Landbrug blev besluttet, at DCE skulle vurdere, hvordan profilbearbejdning kunne kombineres med uddybning af vandløb.

Danmarks Naturfredningsforening være forbeholden overfor forslaget, ligesom man fandt, at 2- og 10-meter bræmmer med dette forslag tilsvarende måtte rykkes ind i landet.

Sandfang:

DCE vurderede, at virkemidlet ville gavne miljøtilstanden.

Strømkoncentratorer:

DCE forklarede, at man ikke havde vurderet virkemidlet. Det blev således besluttet, at virkemidlet ikke kunne stå alene, men hørte under virkemidlet smårestaureringer.

Stop for dyrkning af lavbundsarealer:

DCE forklarede, at der er dokumenterede positive effekter for alle tre kvalitetselementer for virkemidlet.

Bæredygtigt Landbrug pointerede, at det var nødvendigt at adskille humusholdige lavbundsarealer fra andre arealer, fordi humusjord udgør en mindre del af lavbundsarealerne svarende til 70.000-100.000 ha ud af 1 mio. ha lavbundsareal.

Danmarks Naturfredningsforening fandt derimod, at der i første omgang burde sættes på humusjorde, jorde med stor eller medium okkerrisiko og første derefter resten af lavbundsarealerne.

Landbrug & Fødevarer fandt ikke, at titlen var sigende for virkemidlet. Danmarks Naturfredningsforening kunne ikke acceptere, at man ændrede titlen til hævnning af vandstand i ådale som foreslået. KTC påpegede, at virkemidlet handlede om, at man stoppede med at dræne de pågældende jorde. Det centrale var at skabe sammenhæng mellem vandløb og de ånære arealer, hvilket skulle afspejles i virkemidlets navn.

Det blev besluttet, at titlen på virkemidlet ændres til ”restaurering af hele ådale”, idet Danmarks Naturfredningsforening dog anbefalede, at man opretholdt den oprindelige betegnelse. Det blev desuden besluttet, at DCE skulle beskrive, hvad der blev forstået hermed, fx at det ikke handler om at lave vådområder.

Udplantning af vandplaner:

Idet DCE tog forbehold for bedømmelsen af den økologiske kvalitet med planter fandtes virkemidlet egnet til at forbedre den økologiske tilstand.

Danmarks Naturfredningsforening fandt, at der var tale om et meget kortsigtet virkemiddel, der ikke kunne forventes at have nogen langvarig effekt, med mindre det blev kombineret med flere andre forbedringer. Samtidig fandt man, at virkemidlet kun gav mening, hvis naturligt forekommende vandplanter forventedes at tage længere tid end acceptabelt, hvilket organisationen fandt usandsynligt.

Reducere den hydrauliske belastning:

Hydraulisk belastning kan forekomme i forbindelse med udløb, der afvander større arealer i ét eller nogle få punkter. DCE vurderede, at det ikke er et egnet virkemiddel, det var usikkert, hvor stor negativ effekt den hydrauliske belastning i sig selv har i vandløb. Der kunne være mulige positive effekter ved tiltaget.

-000-

Yderligere blev besluttet, at de tilfælde, hvor DCE vidste, at et bestemt virkemiddel er uegnet/kun er egnet i en bestemt type vandløb, skal beskrives.

Endelige efterspurgte Bæredygtigt Landbrug støttet af Danske Vandløb erfaringer fra andre lande. Naturstyrelsen replicerede, at et sådant fokus lå udover kommissoriets rammer.

KL spurgte til økonomien i de forskellige virkemidler. Naturstyrelsen informerede om, at der var udsendt spørgeskema til kommunerne netop med henblik på at kortlægge omkostningseffektiviteten ved de enkelte virkemidler.

Ad dagsordenspunkt 4)

Naturstyrelsen lavede en opsummering af de forhold omkring virkemidler, som gruppen ønsker at DCE skal se specifikt nærmere på.

Naturstyrelsen oplyste, at første udkast til DCE's rapport om vurdering af virkemidlernes miljøeffekt samt omkostningseffektiviteten ved den enkelte virkemidler forventedes at foreligge ultimo november. I den forbindelse ville blive

indkaldt til møder primo december med henblik på, at gruppen foretog en rangering og anbefaling af virkemidlerne.

Ad dagsordenspunkt 5)

Der blev ikke taget nogen emner op under punktet eventuelt.